

ŞEHİRLERARASI KARAYOLLARINDAKİ DİNLENME TESİSLERİNİN BÖLGE EKONOMİSİNE ETKİLERİ: POZANTI ÖRNEĞİ

Erdiñ Balı

Çukurova Üniversitesi Pozantı Meslek Yüksekokulu

Öğr. Gör.

eballi@cu.edu.tr

Özet

Turizm sektöründe yapılan harcamalar ve turizmden sağlanan gelirler bölge ekonomilerini olumlu yönde etkilemektedir. Turizm sektörünün bir parçası olan dinlenme tesisleri de buldukları bölgelerin ekonomilerine önemli katkılar sağlamaktadırlar. Bu çalışmada Pozantı İlçesi ve çevresindeki dinlenme tesislerinin bölge ekonomisine etkileri istihdam ve gelir yaratma açısından incelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: dinlenme tesisleri, turizm ekonomisi, ekonomik etkiler

Alan Tanımı: Turizm (Kalkınma ve Finans)

ECONOMIC IMPACTS OF REST FACILITIES ON INTERCITY HIGHWAYS: POZANTI REVIEW

Abstract

Expenditures on tourism and revenues from tourism industry have positive impacts on the economies of the region. Rest facilities which are the part of the tourism sector provides a significant contribution to the economies of the regions. In this study, the recreational facilities and their economic impacts in and around the town of Pozantı are analyzed in terms of employment and income generation.

Keywords: Rest facilities, Tourism economy, Economic impacts

JEL Code: R11

1. GİRİŞ

İnsanlar tarihin her döneminde çeşitli sebeplerden dolayı seyahat etme ihtiyacı duymuştur ve hâla da bu ihtiyaç duyulmaktadır. Seyahatlerin yapılmasında genel olarak ekonomi, sağlık, eğitim, inanç ve gezi gibi değişik sebepler rol oynamaktadır. İnsanlar bu seyahatlerini gerçekleştirirken deniz, kara ve hava yolları gibi değişik ulaşım yollarını kullanmışlardır. Özellikle karayolu geçmişten günümüze kadar en çok tercih edilen ulaşım yolu olmuştur. Günümüzde de özellikle insanların gelir yapısına, alışkanlıklarına, mevcut imkanlara bağlı olarak yurtiçi yük ve yolcu taşımacılığında çok büyük oranda karayolu kullanılmaktadır. Bu yüzden de taşımacılık sektörünün karayolu ağırlıklı yapısı artarak devam etmektedir (Ardıç ve Sadaklıoğlu, 2009).

Bu seyahatler ve taşımacılık esnasında kişiler fiziksel ihtiyaçlarını gidermek ve psikolojik açıdan rahatlamak amacıyla belirli aralıklarla mola verme ihtiyacı duymaktadırlar. Bu da yol üzerinde bulunan yapıları yani dinlenme tesislerini önemli kılmaktadır (Çetinkaya, 2010). Bu tür tesislerde yapılan harcamalar, elde edilen gelirler ve yaratılan istihdam bölge ekonomilerini olumlu yönde etkilemektedir. Turizm sektörünün bir parçası olan karayolları üzerindeki dinlenme tesisleri de buldukları bölgenin istihdam olanaklarına ve ekonomilerine önemli katkılar sağlamaktadır. Bu çalışmada Pozantı İlçesi'nden geçen karayolları üzerindeki dinlenme tesislerinin bölgesel ekonomiye etkilerinin; özellikle istihdam yaratma ve gelir sağlama üzerindeki etkilerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma, dinlenme tesislerinin bölgeye olan ekonomik etkilerini ortaya koyduğundan, yerel halkın ve yerel yönetimlerin bu tesislere daha çok önem vermesini sağlayacaktır. Ayrıca çalışmanın bu konuda yeni çalışmalara emsal teşkil edeceği düşünülmektedir.

1.1. Turizm ve Dinlenme Tesisleri

Turizm, insanların sürekli ikamet ettikleri yerler dışına yaptıkları seyahatler ve bu seyahatleri esnasında doğan gereksinimlerinin karşılanmasına yönelik faaliyetlerdir. Bu seyahatleri sırasında oluşacak konaklama, ulaşım, yeme-içme, dinlenme, eğlence ve diğer ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik faaliyet gösteren işletmeler de turizm işletmeleri olarak adlandırılmaktadır. Karayolu dinlenme tesisleri turizm işletmeleri olup; karayollarında seyahat edenlerin dinlenme, yeme-içme ve benzeri ihtiyaçlarını yirmi dört saat süreyle karşılayan, karayolları güzergâhı ve yakın çevresinde bulunan, aslen konaklamaya dönük olmayan tesislerdir.

Dinlenme tesisleri, seyahat edenlerin yolun yorgunluğunu atmak için kısa süreliğine de olsa uğradıkları, ihtiyaçlarını giderdikleri, araçları için gerekli bakımları yapabildikleri, aşırı yorgunluk ve hava şartlarının çok kötü olduğu durumlarda sığındıkları yerler olarak hizmet vermektedir (Çetinkaya, 2010). Dinlenme tesislerinde tüketicinin faydalandığı bölümler; sulu yemek, fast-food, market, mescit, araç park alanları, hediyeleşme eşya ve tuvalet hizmetleridir. Karayolu dinlenme tesislerini hizmet ettiği araç türüne göre; otobüs tesisleri, kamyon tesisleri, otomobil ya da aile tesisleri, karma tesisler olarak gruplamak mümkündür.

1.2. Turizmin Ekonomik Etkileri

Turizm faaliyetlerinin yapıldıkları bölgeye ve ülkeye bir çok olumlu ekonomik etkileri bulunmaktadır. Bu etkiler özellikle turizm potansiyeline sahip olan ve ekonomik gelişimini tamamlayamamış bölgelerde daha çok hissedilmektedir. Gelişmekte olan birçok ülke ve bölge açısından turizmin çekici yönlerinden belki de en önemlisi, sağladığı ekonomik faydaları daha kısa sürede gösterebilmesidir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerin ekonomik kalkınmalarını gerçekleştirmede karşılaştıkları en büyük sorun olan döviz darboğazlarının ve nakit para akışının azlığının aşılmasında, turizm sayesinde elde edilen dövizler ve nakit para akışları bir çıkış yolu olabilmektedir. Ayrıca turizm harcamaları ve turizm amaçlı yatırımlar da, çoğaltan etkisiyle orantılı olarak ekonomiye bir canlılık kazandırmaktadır (Tutar, 1990:126). Emek yoğun bir yapıya sahip olan turizm sektörü, sektördeki sermaye/ iş gücü oranının düşük olması nedeniyle az yatırımla daha çok istihdam sağlama özelliğine sahiptir (Türkiye Vakıflar Bankası, 2001). Bundan dolayı sanayi ve tarım sektörlerinden çok daha fazla insan ögesine dayalı bir sektördür. Turizm sektöründe işgücüne olan ihtiyaç diğer sektörlerdekine göre göreceli olarak daha fazladır. Turizm sektöründe, turizm faaliyetleriyle ilgili doğrudan, dolaylı ve uyarlılmış olmak üzere üç tür istihdam vardır.

- Doğrudan İstihdam: Turizm sektöründen kaynaklanan ve ona bağımlı olan istihdamdır. Konaklama, yeme-içme işletmeleri, dükkanlar, bar ve gece kulüpleri, seyahat acentaları, ulaştırma işletmeleri ve turizm örgütlerinde yaratılan işler bu gruba girmektedir (Dinçer, 1993: 74).
- Dolaylı İstihdam: Turizm, tarım, ulaşım, inşaat ve diğer dallardan sektörün ihtiyaçlarına uygun mal ve hizmetleri veren istihdamdır. Turizm sektörünün arz bölümünde yer alıp, turistik harcamalar sonucu oluşmayan, fakat turizmle ilgili, sektöre girdi veren diğer sektörlerde oluşan dolaylı istihdamdır (İçöz, 2005: 273).

- Uyarılmış İstihdam: Halkın turizmden kazandığı gelirin harcandıkça turizmin çarpan etkisi sonucu ekonomide ortaya çıkan ek istihdam ya da uyarılmış istihdam (Albeni ve Ongun, 2005: 96).

Turizmin diğer önemli ekonomik etkilerinden biri de gelir arttırıcı etkisidir. Turizm gelirinin etkisi; turistlerin doğrudan harcama yapmaları sonucunda elde edilen gelir, birinci aşamaya bağlı olarak işletmeler arası işlemler için yapılan harcamalardan elde edilen gelir, turizmden elde edilen gelirin istihdam edilen ya da turizmden kazanç sağlayan diğer kişiler tarafından harcanması sonucu elde edilen gelir olarak üç şekilde ele alınabilir.

2. MATERYAL VE YÖNTEM

2.1. Materyal

Pozantı ilçesi, Akdeniz Bölgesi ile İç Anadolu Bölgesini birbirine bağlayan yolların kesiştiği Orta Toroslar üzerinde ve Adana ilinin kuzeybatısında yer almaktadır. İlçenin merkez nüfusu 9864, genel nüfus ise 20779'dur. İlçeye ulaşım karayolu ve demiryolu olmak üzere iki şekilde gerçekleşmektedir. İlçe sınırları içerisinde uluslararası D-750 karayolu ve uluslararası TEM otoyolu geçmektedir. TEM otoyolu üzerinde biri ilçenin kuzeyinde, diğeri de güneyinde olmak üzere iki tane otoyol girişi ve çıkışı bulunmaktadır (Zaimoğlu ve ark., 2003).

İlçe ekonomisinde ormancılık, tarım ön planda iken ulaşım ve iletişim imkanlarının artması sonucunda ilçeden geçen karayolları güzergahında kurulan konaklama ve dinlenme tesisleri günümüzde ilçe ekonomisinin en önemli sektörlerinden bir durumuna gelmiştir. Karayollarının farklı noktalarında, şehirlerarası yolcu taşımacılığı ve nakliyecilik yapan otobüs, kamyon ve tırlar için pek çok modern yiyecek-içecek, konaklama ve dinlenme tesisleri bulunmaktadır. Bu tesisler yerel işgücü için istihdam imkanları sağlamaktadır. Günün 24 saatinde birçok aracın mola verdiği bu tesislerde günlük ortalama 20.000 kişilik turizm hareketi meydana gelmektedir. Bu tesisler ziyaretçilere yeme-içme, alışveriş, iletişim, konaklama, akaryakıt, ibadet...vb ihtiyaçlarını giderebilecekleri olanaklar sunmaktadır. Bu olanaklardan faydalanmak üzere ziyaretçilerin ödediği bedeller de ilçe ekonomisine önemli katkı sağlamaktadır (Zaimoğlu ve ark., 2003).

2.2. Örneklem Seçimi ve Yöntem

Araştırmanın örneklemini Pozantı İlçesi'nden geçen şehirlerarası karayolları üzerinde hizmet veren dinlenme tesis yöneticileri ve çalışanları oluşturmaktadır. Örneklem sayısının belirlenebilmesi için İlçe Belediyesi'nden işletmelerin listesi alınmış ve bu işletmelerin örnekleme uygunluğunu araştırmak amacıyla sahaya çıkılarak incelemeler yapılmıştır. İncelemeler sırasında Pozantı İlçesi'nden geçen karayolları üzerinde olan fakat ilçe sınırları içerisinde olmayan ancak ekonomik faaliyetleri sonucu Pozantı İlçesi'nin ekonomisine direkt etkisi olduğu düşünülen bazı dinlenme tesisleri de çalışmanın örnekleme dahil edilmiştir. İncelemeler sonucunda örnekleme uygun olan 29 dinlenme tesisi belirlenmiştir. Bu tesislerin işletme yöneticileri ile yapılan görüşmeler sonucunda da bu tesislerde toplam çalışan kişi sayısının 525 olduğu belirlenmiştir. Çalışmada veri toplama yöntemi olarak en yaygın veri toplama yöntemlerinden biri olan anket yöntemi tercih edilmiştir. Araştırmada iki farklı anket kullanılmıştır. İşletmelerin genel özellikleri belirlemesine yönelik hazırlanan birinci anket işletmelerin yöneticilerine uygulanırken, çalışanların özelliklerini belirlemeye yönelik hazırlanan ikinci anket çalışanlara uygulanmıştır.

İlk olarak örnekleme oluşturan 29 tesisin tümüne ulaşılmış ve anketler önceden randevu almak suretiyle 10.06.2012 ve 14.06.2012 tarihleri arasında işletme yöneticilerine dinlenme tesislerinde yüzyüze görüşülerek uygulanmıştır. Çalışanların özelliklerini belirlemeye yönelik hazırlanan ikinci anket tesis yöneticileri aracılığıyla dağıtılmak ve toplanmak suretiyle 20.08.2012 ve 27.08.2012 tarihleri arasında tesislerde çalışanlar üzerinde uygulanmıştır. Yöneticiler ile yapılan görüşmeler sonucunda tesislerde toplam 525 kişinin çalıştığı belirlenmiş ve aynı sayıda anket, çalışanlara dağıtılmak üzere yöneticilere teslim edilmiştir. Bunlardan 393 tanesinin geri dönüşü olmuştur. Geri dönüşü olan anketlerden hatalı ya da eksik doldurulmuş olan 11 anketin çalışmaya dahil edilmemesi sonucunda analizler toplam 382 katılımcıdan alınan bilgiler doğrultusunda yapılmıştır. Farklı iki anketlerle toplanan tüm verilerin düzenlenmesi ve analizi SPSS (Statistical Package for Social Science) bilgisayar programı ile yapılmıştır.

3. ARAŞTIRMANIN BULGULARI

İşletmelerin özelliklerini belirlemeye yönelik uygulanan ilk anketin verilerinin analizi sonucunda örneklem içerisindeki 29 işletmenin 18'inin Pozantı İlçe sınırları içerisinde 11'inin de ilçe sınırları dışında olduğu görülmüştür (Tablo 1.).

İşletmelerin hangi karayolları üzerinde olduğuna bakıldığında 20 işletmenin D-750 karayolu üzerinde 9 işletmenin ise TEM otoyolu üzerinde olduğu ve tüm işletmelerin sahiplerinin Pozantılı oldukları tespit edilmiştir. Tesislerin hizmet verdikleri araçlara göre türüne bakıldığında 13'ünün kamyon- otomobil, 3'ünün otobüs- otomobil, 8'inin kamyon, 5'inin de sadece otomobil ve ailelere hizmet veren işletmeler olduğu görülmüştür. Yöneticilerin tesislerine gelen günlük araç ve kişi sayısı ile ilgili verdikleri veriler doğrultusunda tesislere gelen toplam günlük araç sayısının yaklaşık 4000- 4500, hizmet verilen kişi sayısının ise 15.000 kişi civarında olduğu tahmin edilmiştir. İşletmelerin mola veren araç sayısına göre dağılımına bakıldığında, 10 işletmede günlük 1-99 araç dururken 3 (%10,3) işletmede günlük 400 ve üzeri aracın mola verdiği görülmüştür.

Tablo 1. İşletmelerin Özelliklere Göre Dağılımı

	<u>Frekans(n)</u>	<u>Oranı(%)</u>		<u>Frekans(n)</u>	<u>Oranı(%)</u>
<u>Kuruluş Yeri</u>			<u>Günlük Araç</u>		
Pozantılı İçi	18	62,1	1- 99	10	34,5
Pozantılı Dışı	11	37,9	100- 199	8	27,6
			200- 299	5	17,2
<u>Karavolu</u>			300 -400	3	10,3
D- 750	20	69,0	400 ve üzeri	3	10,3
TEM	9	31,0			
			<u>Günlük Kişi</u>		
<u>Sahiplik Durumu</u>			0-199	8	27,6
Pozantılı	29	100,0	200-399	9	31,0
Pozantılı dışından	-	-	400- 599	5	17,2
			600- 799	4	13,8
<u>Tesis Türü</u>			800 ve üzeri	3	10,3
Otobüs	-	-			
Kamyon	8	27,6	<u>Çalışan Sayısı</u>		
Otomobil	5	17,2	1-9	6	20,7
Otobüs-Otomobil	3	10,4	10-19	12	41,4
Kamyon-Otomobil	13	44,8	20-29	7	24,1
			30-49	2	6,9
			50 ve üzeri	6	20,7
Toplam	29	100,0	Toplam	29	100,0

İşletmelerin hizmet verdikleri kişi sayısına bakıldığında ise 9 (%31,0) işletme günlük 200-399 kişiye hizmet verirken 3 (%10,3) işletmede günlük 800 ve üzeri kişiye hizmet verdiği görülmüştür. İşletmelerin çalıştırdıkları personel sayısına bakıldığında 12 işletme 10-19 arası, 6 işletme 1-9 arası kişi çalıştırır iken 2 işletmenin de 50 ve üzeri personel çalıştırdığı tespit edilmiştir. Ayrıca işletmelerin yıl içerisinde açık oldukları aylar sorulduğunda tümünün yılın 12 ayı hizmet verdiği ve iş yoğunluğunun kış ayları haricinde yüksek olduğu dolayısı ile

sezonluk dalgalanmaların az olduğu tespit edilmiştir. İşletmelerin tahmini günlük gelirleri sorulduğunda yöneticilerin bu soruyu cevaplamaktan kaçındığı görülmüş ve bu konuda tahmin yapılmasına yeterli veri elde edilememiştir.

Tesislerde çalışanların özelliklerinin incelendiği ikinci ankete katılan bireylerin özellikleri incelendiğinde örnek kütleinin % 96,5'nin erkeklerden, %3,5'inin kadınlardan oluştuğu görülmektedir (Tablo 2.). Ankete katılan bireylerin %35,4'ü bekâr, %21,3'i evli ve %43,3'ü evli ve çocukludur. Ankete katılan çalışanların yaşlara göre dağılımında %28,8 gibi bir çoğunluğu 20 ve altı yaş arası bireylerden oluşmaktadır. %27,4'ü 21-45 yaş, %16,2'si ise 46-55 yaş arası olan katılımcıların %5,9'u da 56 ve üzeri yaş aralığındadır. Öğrenim durumlarına bakıldığında katılımcıların %50,7 ile büyük bir çoğunluğunun ortaokul düzeyinde eğitim aldığı tespit edilmiştir. İlkokul öğrenimi görenlerin oranı %21,4 ve lise eğitimi alanların oranı ise %25,3 olurken %2,6 gibi küçük bir kısım üniversite düzeyinde eğitim almıştır. Çalışanların yaptıkları iş ile ilgili her hangi bir mesleki eğitim alıp almadıkları sorulduğunda %98 gibi büyük bir çoğunluğun bu konuda eğitim almadığı görülmüştür. Analiz sonucu elde edilen veriler göstermektedir ki, ankete katılanların %85,3 ile Pozantı İlçesi'nde ikamet etmektedir. Çalışanların tesislerdeki görevlerine bakıldığında %26,9 komi, % 21,5'inin garson olarak çalıştığı görülmektedir. Yine çalışanların %13,6'sı aşçı, %15,2'sinin otopark görevlisi, %12,3 bulaşıkçı ve geri kalan kısmında berber, market görevlisi, tuvalet görevlisinden oluştuğu bulgulanmıştır. Çalışmaya katılanlardan %30,2'si bu dinlenme tesislerinde çalışmalarını sonucunda 1000 TL ve altı gelir elde ederken, 44,4 gibi büyük çoğunlukta 1001-2000 TL aralığında gelir elde etmektedirler. En yüksek gelir grubuna (3000TL ve üzeri) dahil olanların oranı ise %3,2 iken ayda 2001-3000 TL arası gelir elde edenlerin oranı %22,2'dir.

Tablo 2.Çalışanların Demografik Özelliklere Göre Dağılım

	Frekans(n)	Oranı(%)		Frekans(n)	Oranı(%)
<u>Cinsiyet</u>			<u>Mesleki Eğitim</u>		
Erkek	369	96,5	Evet	364	92,8
Kadın	13	3,5	Hayır	18	7,2
<u>Medeni Durum</u>			<u>İkamet Yeri</u>		
Bekar	135	35,4	Pozantı İçi	326	85,3
Evli	81	21,3	Pozantı Dışı	56	14,7
Evli ve çocuklu	166	43,3	<u>Görevi</u>		
<u>Yaş Aralıkları</u>			Aşçı	52	13,6
20 ve altı	110	28,8	Garson	82	21,5
21 – 35	105	27,4	Komi	103	26,9
36 – 45	83	21,7	Bulaşıkçı	47	12,3
46 – 55	62	16,2	Tuvalet	11	3,2
56 ve üzeri	22	5,9	Otopark	58	15,2
<u>Eğitim Durumu</u>			Market	18	5,1
İlkokul	82	21,4	Berber	11	3,2
Ortaokul	194	50,7	<u>Gelir Aralığı(TL)</u>		
Lise	97	25,3	1000 ve altı	116	30,2
Üniversite	9	2,6	1001 – 2000	170	44,4
			2001 – 3000	85	22,2
			3000 TL üzeri	11	3,2
Toplam	382	100,0	Toplam	382	100,0

4. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Bu çalışmada turizm sektörü içerisinde yer alan dinlenme tesislerinin buldukları bölgelerin ekonomisine olan istihdam , gelir yaratma gibi etkileri incelenmeye çalışılmıştır. Bu anlamda araştırma alanı olarak Pozantı İlçesi'ne ekonomik etkisi olduğu düşünülen 29 dinlenme tesisi seçilmiştir. Bu tesislerin ortalama günlük 400-4500 civarı araca ve 15.000 civarında da kişiye hizmet sunduğu görülmüştür. Bu turizm hareketinden elde edilen gelirin tahmin edilebilmesi için gerekli veriler toplanamamasına rağmen,bu hareketler sayesinde yüksek gelirler elde edildiği ve bölge ekonomisine önemli bir sıcak para girişi olduğu düşünülmektedir. İşletmelerin çalışan sayılarına göre büyüklüğüne bakıldığında hepsinin küçük ve orta boy işletmeler büyüklüğünde olduğu tespit edilmiştir.Araştırma bulgularına bakıldığında var olan tesislerin özellikle bölge insanı için önemli bir istihdam olanağı sağladığı görülmüştür. Bu tesislerde çalışan bölge insanın sayısının 500'lerin üzerinde olduğu ve çoğunun geçimlerini bu işlerden elde ettikleri gelirle sağladığı görülmüştür. Ayrıca tesislerde çalışan yöre halkının elde ettiği bu geliri, ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla ilçede harcaması sonucu bölge de ikincil ekonomik etkileri oluşmaktadır. Diğer turizm işletmelerinin aksine bu tesislerde çalışan kadınların sayısının az olduğu görülmüştür.Yapılan işlere bakıldığında genelde kalifiye eleman gerektirmeyen işler olduğu dolayısı ile bu işlerde de

çalışanların çoğunluğunun orta eğitilmiş ve az kalifiye olduğu görülmüştür. Bu anlamda bölgedeki düşük nitelikli iş gücü için, tesislerin önemli bir istihdam yarattığı görülmüştür. Sonuç olarak çalışma kapsamında incelenen dinlenme tesislerinin bölge ekonomisine önemli bir katkısı olduğu bulgulanmıştır.

Bu tesislerin bölge ekonomisine katkılarının devamlılığının sağlanması ve artırılması açısından, işletmelere yönelik ilginin ve çalışmaların artırılması gerekmektedir. Özellikle tesislerde sunulan hizmetlerin kalitesinin artırılması amacıyla tesislerin alt ve üst yapı eksiklerinin giderilmesi ve çalışan personele gerekli mesleki eğitimlerin verilmesi sağlanmalıdır. Ayrıca turizm sektörüne dair yapılan akademik çalışmalara bakıldığında dinlenme tesisleri üzerine yapılan çalışmaların azlığı dikkat çekmektedir. Bu anlamda da ileride yapılacak akademik çalışmalarda dinlenme tesislerinin incelenme konusu yapılması önerilmektedir.

KAYNAKLAR

Albeni, Mesut ve Utku Ongun. “*Antalya Turizminin Türk Turizmi İçerisindeki Yeri ve Krizlerin Antalya Turizmi Üzerindeki Etkileri*”, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. C: 10, S: 2, 2005, 93-112.

Ardıç Kadri. ve Hayri Sadaklıoğlu. “*Şehirlerarası Yolcu Taşımacılığında Hizmet Kalitesinin Ölçümü: Tokat Örneği*”, Atatürk Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi. C: 23, S: 3, (2009), 167-190

Çetinkaya Ali Galip. “*Şehirlerarası Karayollarında Hizmet Veren Dinlenme Tesislerinde Tüketici Memnuniyeti*”, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Aile Ekonomisi ve Beslenme Eğitimi Anabilim Dalı, 2010

Dinçer Mithat Zeki, Turizm Ekonomisi ve Türkiye Ekonomisinde Turizm. Ankara: Filiz Kitabevi, 1993.

İçöz Orhan. Turizm Ekonomisi, 3. Baskı, Ankara: Turhan Kitabevi, 2005.

Tutar Erdinç. “*Turizm Sektöründe Yabancı Sermaye Yatırımlarının Gelişimi*”, Turizm Yıllığı, Türkiye Kalkınma Bankası, 1990.

Türkiye Vakıflar Bankası. “*Turizm Sektörü, Planlama ve İktisadi Araştırmalar Grup Yönetmeliği*”, Sektör Araştırmaları Serisi, No:23, 2001.

Zaimoğlu Zeynep, Fatma Nur İplik ve Yalım Özdiç. Pozantı Gelişim Raporu. T.C. Adana Valiliği Pozantı İlçe Gelişim Planı Turizm Araştırma Grubu, Adana, 2003.